

*44. Meteorológiai Tudományos Napok
Budapest, 2018. november 22-23.*

A XXI. SZÁZADRA BECSÜLT KLIMATIKUS TENDENCIÁK VÁRHATÓ HATÁSA A LEFOLYÁS SZÉLSŐSÉGEIRE A FELSŐ-TISZA VÍZGYŰJTŐJÉN

Kis Anna^{1,2}, Pongrácz Rita^{1,2}, Bartholy Judit^{1,2}, Szabó János Adolf³

¹ Eötvös Loránd Tudományegyetem, Meteorológiai Tanszék, Budapest

² ELTE TTK Kiválósági Tudásközpont, Martonvásár

³ HYDROInform Bt., Budapest

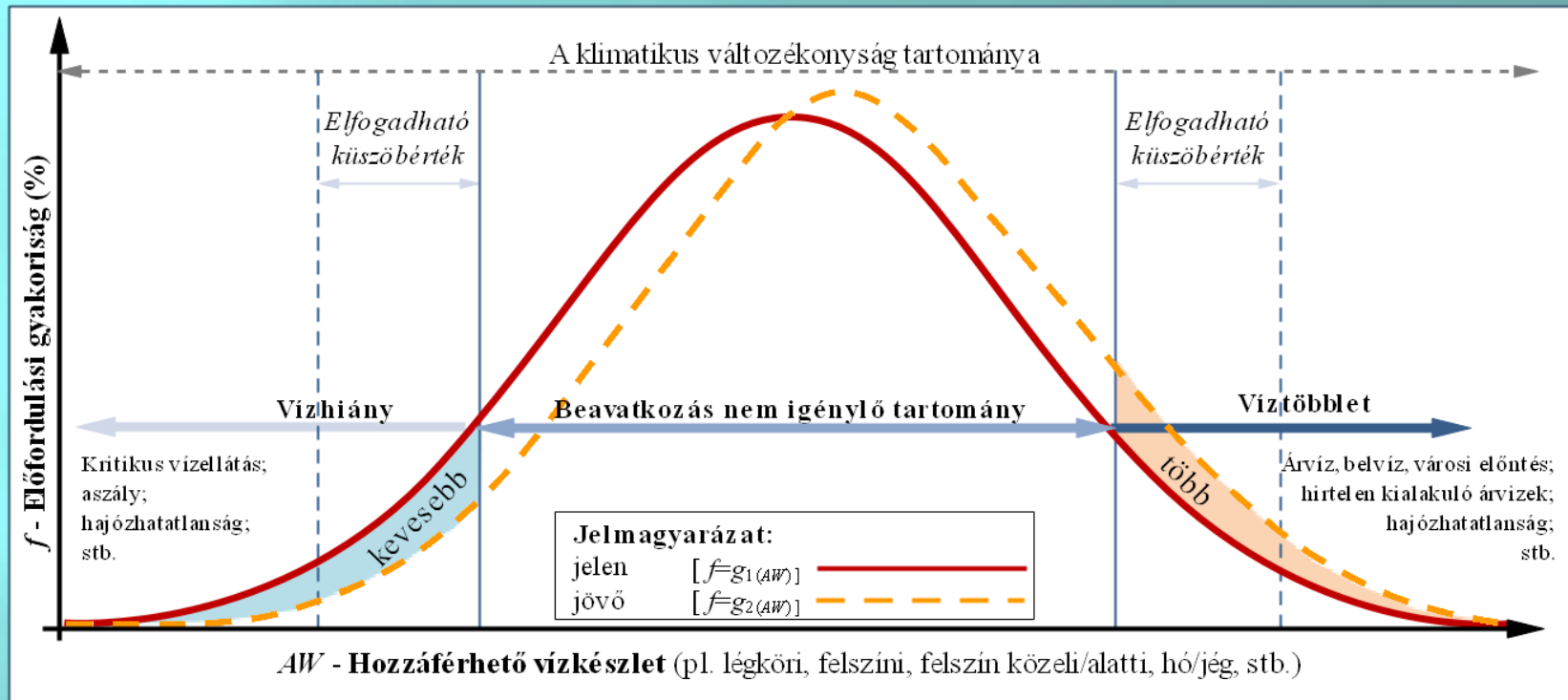

Az előadás vázlatja

- Motiváció, célkitűzés
- A vizsgálat felépítése
  - Éghajlati adatok, szimulációk
  - A sztochasztikus időjárás-generátor
  - Hibakorrekció
  - A hidrológiai modell
  - A vizsgálat menetének összefoglalása
- Eredmények
- Összefoglalás

Motiváció, célkitűzés

A klímaváltozás hatásának értelmezése a vízkészleteken

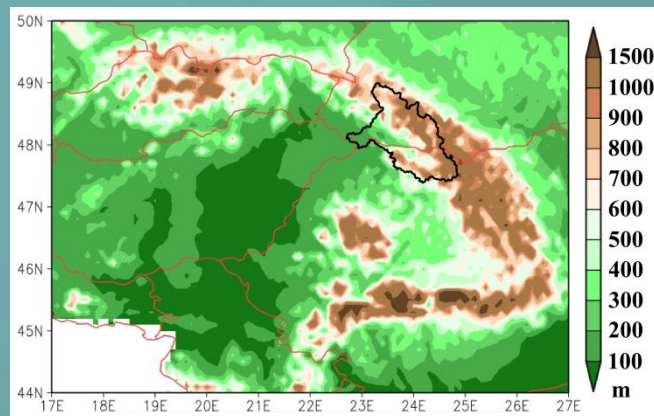
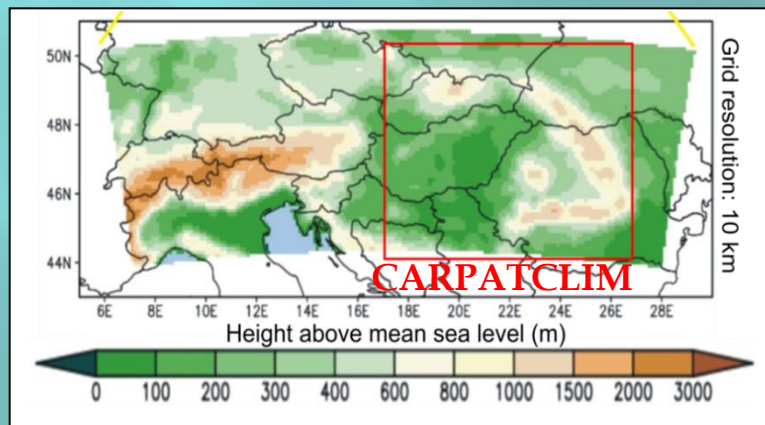
Cél:

- extrém-eloszlások becslése, figyelembe véve az éghajlati változékonyságot

- a változásokra adott hidrológiai válaszok kiértékelése

	RegCM4 regionális klímamodell	CARPATCLIM adatbázis
Időszak, időbeli felbontás	1970–2099 (130 év) 1 nap	1961–2010 (50 év) 1 nap
Terület, térbeli felbontás	Közép-Kelet Európa (é.sz. 43,8–50,6°; k.h. 6–29°) 0,11°	Kárpát-medence (é.sz. 44–50°; k.h.17–27°) 0,1°
Tulajdonságok	Kezdeti- és peremfeltételek: HadGEM vezérelte 50 km-es futtatás Szcenárió: - 2005-ig (múlt/historikus): megfigyelt ÜHG koncentráció; - 2006–2100 (jövő): RCP8.5	Nemzeti meteorológiai szolgálatok mérésein alapul Homogenizált (MASH) Interpolált (MISH)

sztochasztikus időjárás-generátor

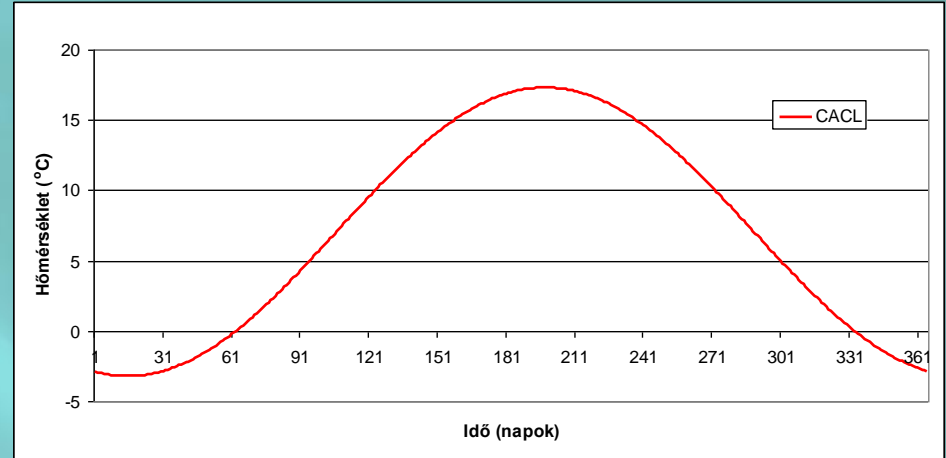
	Feladat	Módszer
0.	A generálandó szekvencia hosszának (N) rögzítése években	Feladattól függő felhasználói paraméterezés (pl: 100 év)
1.	Száraz és nedves tartamok sorozatának generálása a teljes N év hosszúságú szekvenciára	Szezonálisan paraméterezett gamma eloszlás véletlen mintavételezésén alapuló: $f(R) = \frac{\lambda^\kappa R^{\kappa-1} e^{-\lambda R}}{\Gamma(\kappa)}$
2.	Csapadék generálása minden nedves tartamhoz	Szezonálisan paraméterezett gamma eloszlás véletlen mintavételezésén alapuló
3.	Csapadék napi leskálázása és térképezése	A paraméterezés forrásának adatbázisából, a CARPATCLIM adatbázisból hasonlósági alapon történő, véletlenszerű mintavétel utáni adat szekvencia átskálázása
4.	Napi középhőmérséklet területi átlagainak generálása	A sokévi napi középhőmérsékletek területi átlagainak (T) standardizált idősorainak AR(1) modellje: $T_k^*(\tau) = \alpha \cdot T_k^*(\tau - 1) + \varepsilon(\tau) \cdot \frac{\sigma_{i_s, k}^{\Delta\tau=1}}{\sigma_{i_s, k}} \quad (i_s = 1, 2, \dots, 52; \text{ és } k = 0, 1)$ $T_k^* = \frac{T_k - m_{i_s, k}}{\sigma_{i_s, k}} \Rightarrow T_k(\tau) = T_k^*(\tau) \cdot \sigma_{i_s, k} + m_{i_s, k} \quad (i_s = 1, 2, \dots, 52; \text{ és } k = 0, 1)$
5.	Napi középhőmérséklet területi átlagainak térképezése	A paraméterezés forrásának adatbázisából, a CARPATCLIM adatbázisból hasonlósági alapon történő, véletlenszerű mintavétel utáni adat átskálázása

A DIWA-SWG paramétereinek illesztésén alapuló hibakorrekció

6/17

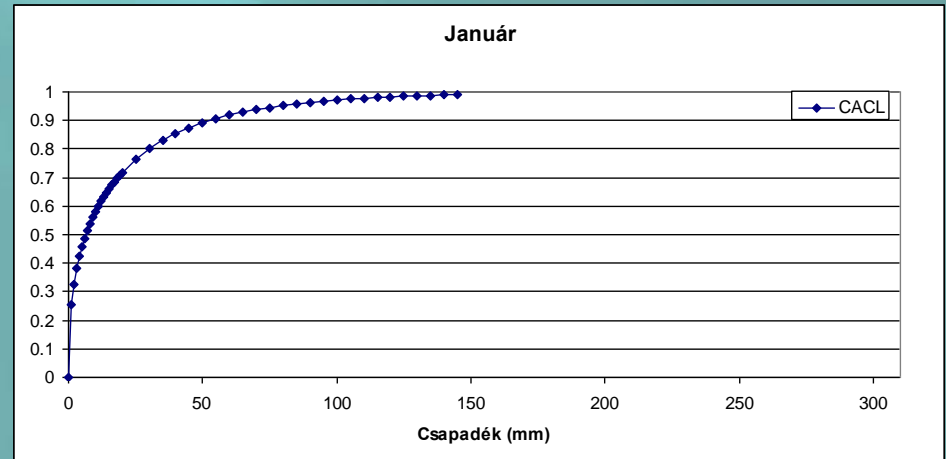
- Hőmérséklet esetén szinusz-modell

$$f(T) = a \cdot \sin \left[(T - b) \cdot \frac{2\pi}{365} \right] + c$$

- Csapadékmennyiség, egymást követő száraz és egymást követő nedves napok (MDS és MWS) esetén gamma-eloszlás

$$f(R) = \frac{\lambda^\kappa R^{\kappa-1} e^{-\lambda R}}{\Gamma(\kappa)}$$

- Korrekció az illesztett függvények paramétereinek alapján

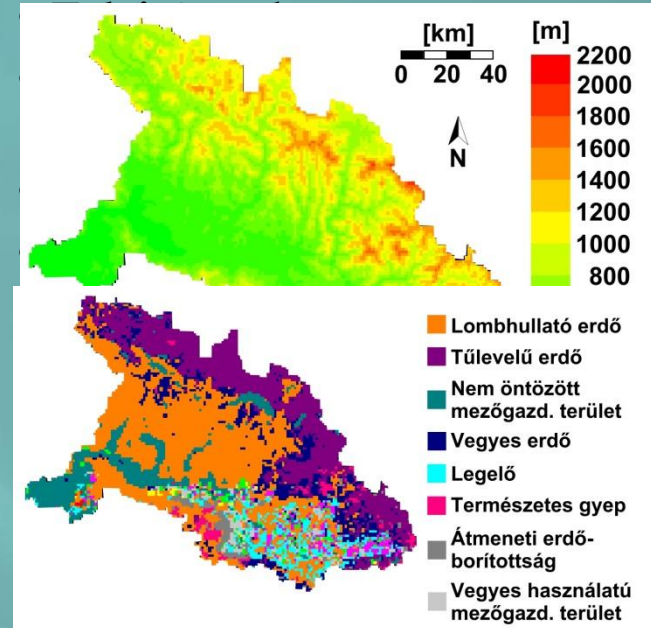
DIWA (DIstributed Watershed) modell

7/17

Geoinformatikai adatbázis

(1x1 km):

- Domborzat
- Lokális lefolyási irány

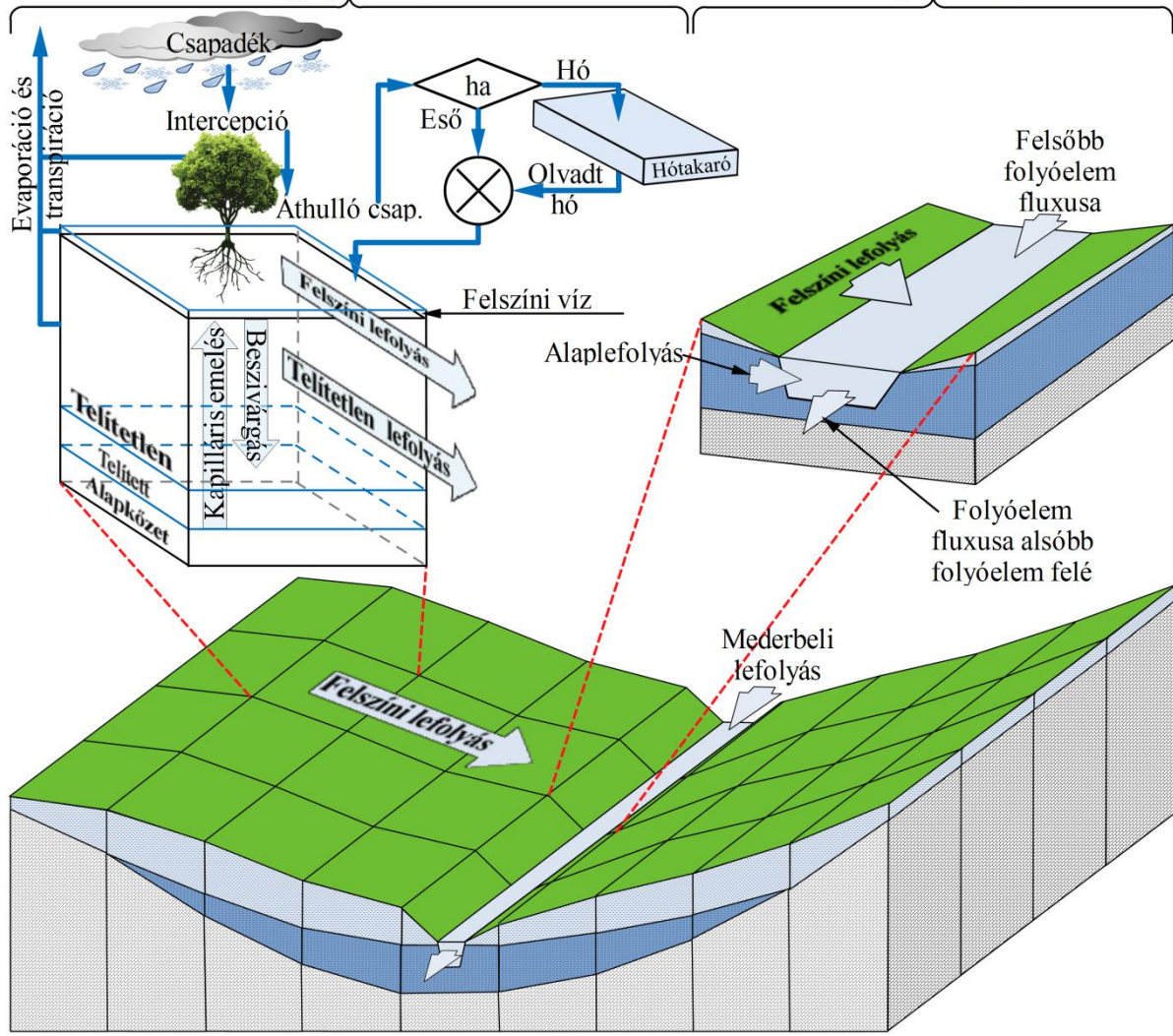

- Hóolvadás
- Beszivárgás
- Evaporáció
- Transzspiráció
- Felszíni, felszín alatti és mederbeli lefolyás

A DIWA modell koncepciója

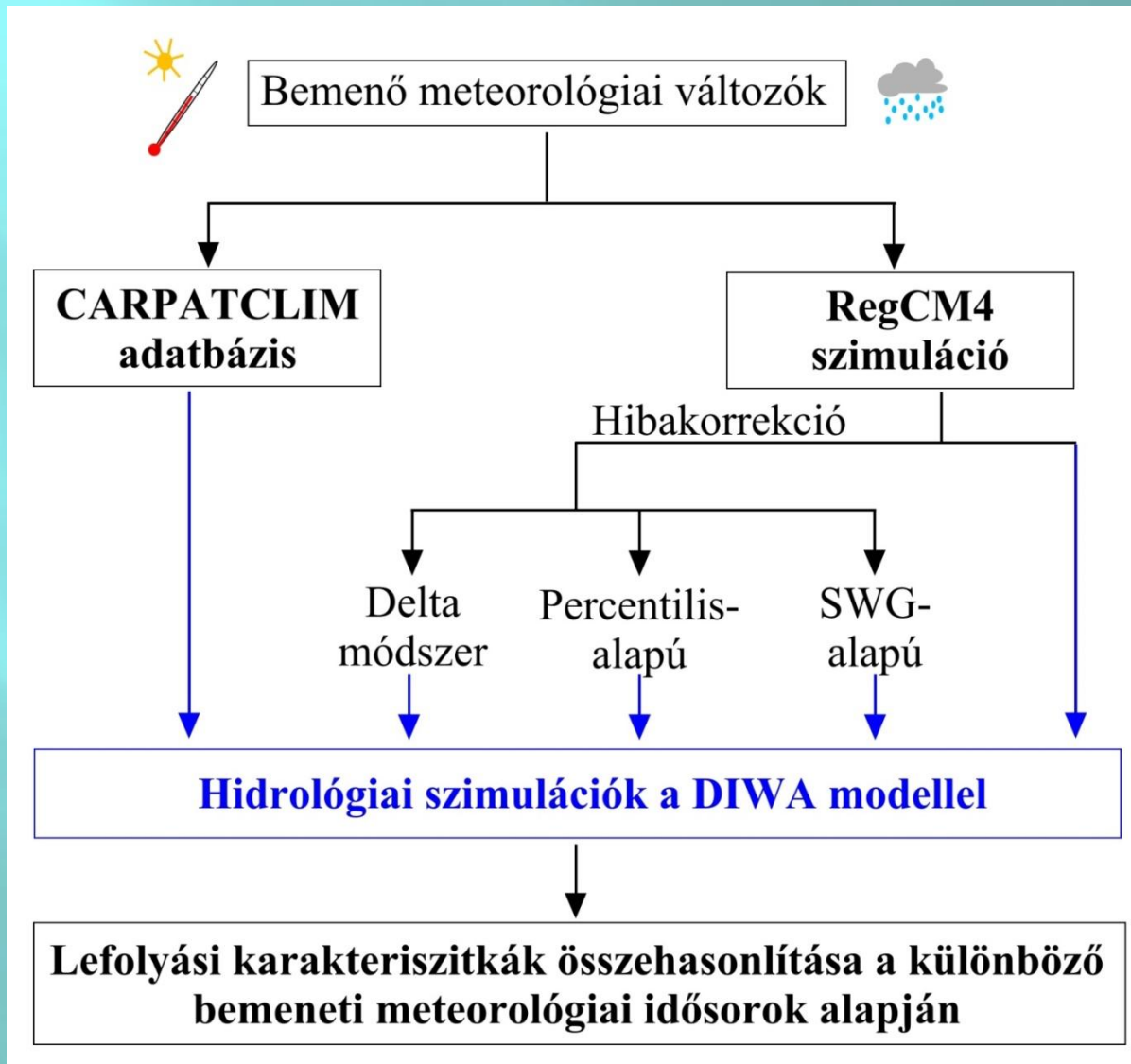
vízgyűjtő szinten

vízfolyás szinten

A vizsgálat menetének összefoglalása

8/17

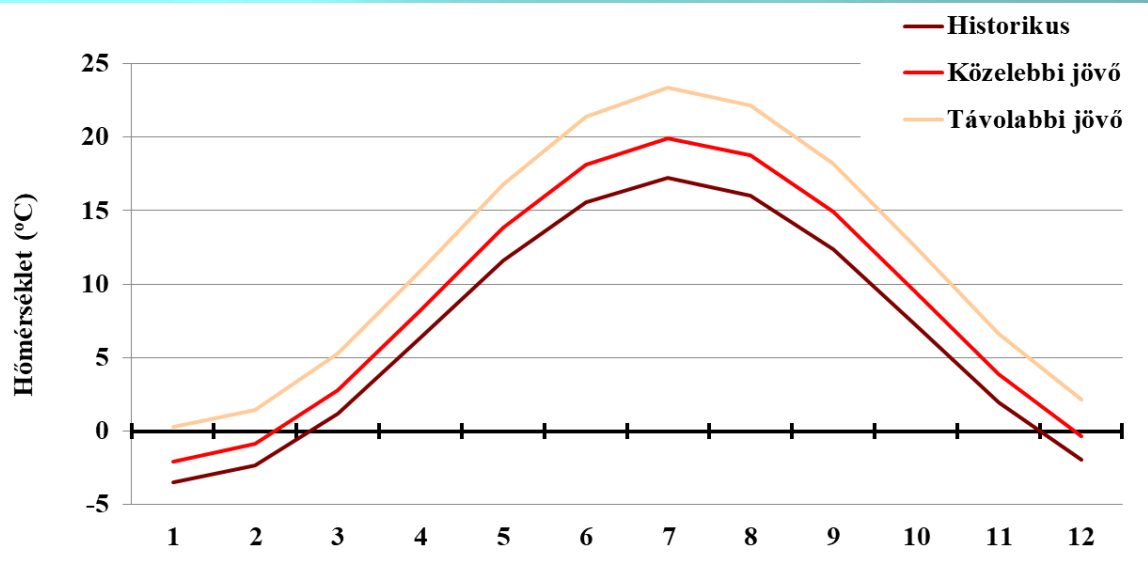

Eredmények

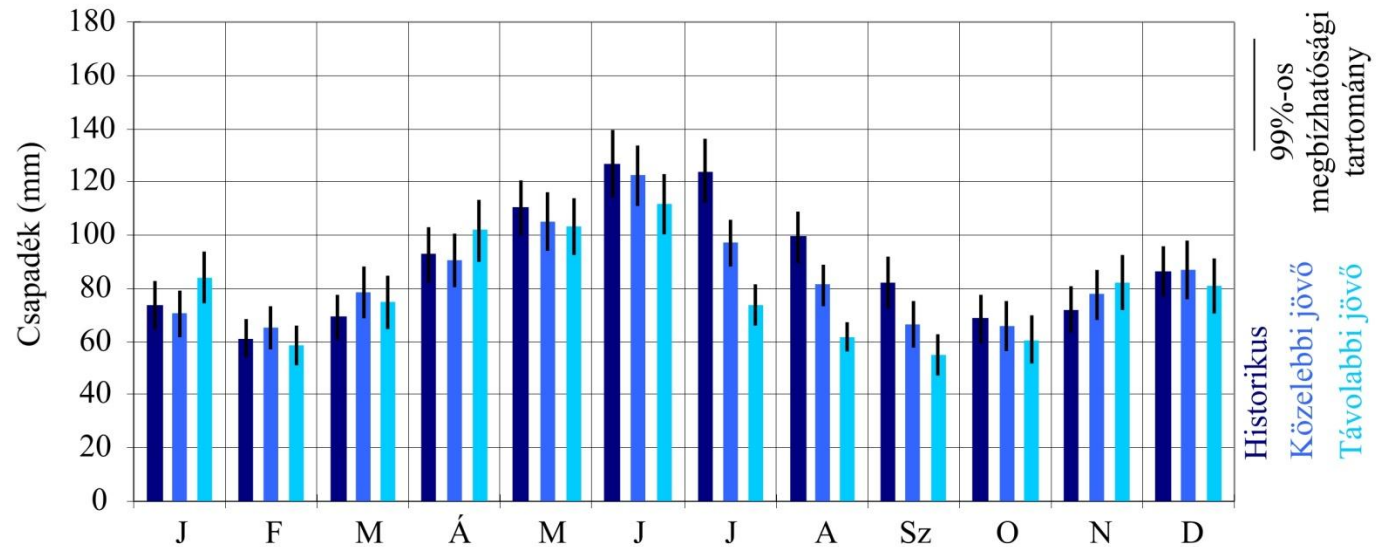
Jövőre becsült éghajlat a Felső-Tisza-vidéken

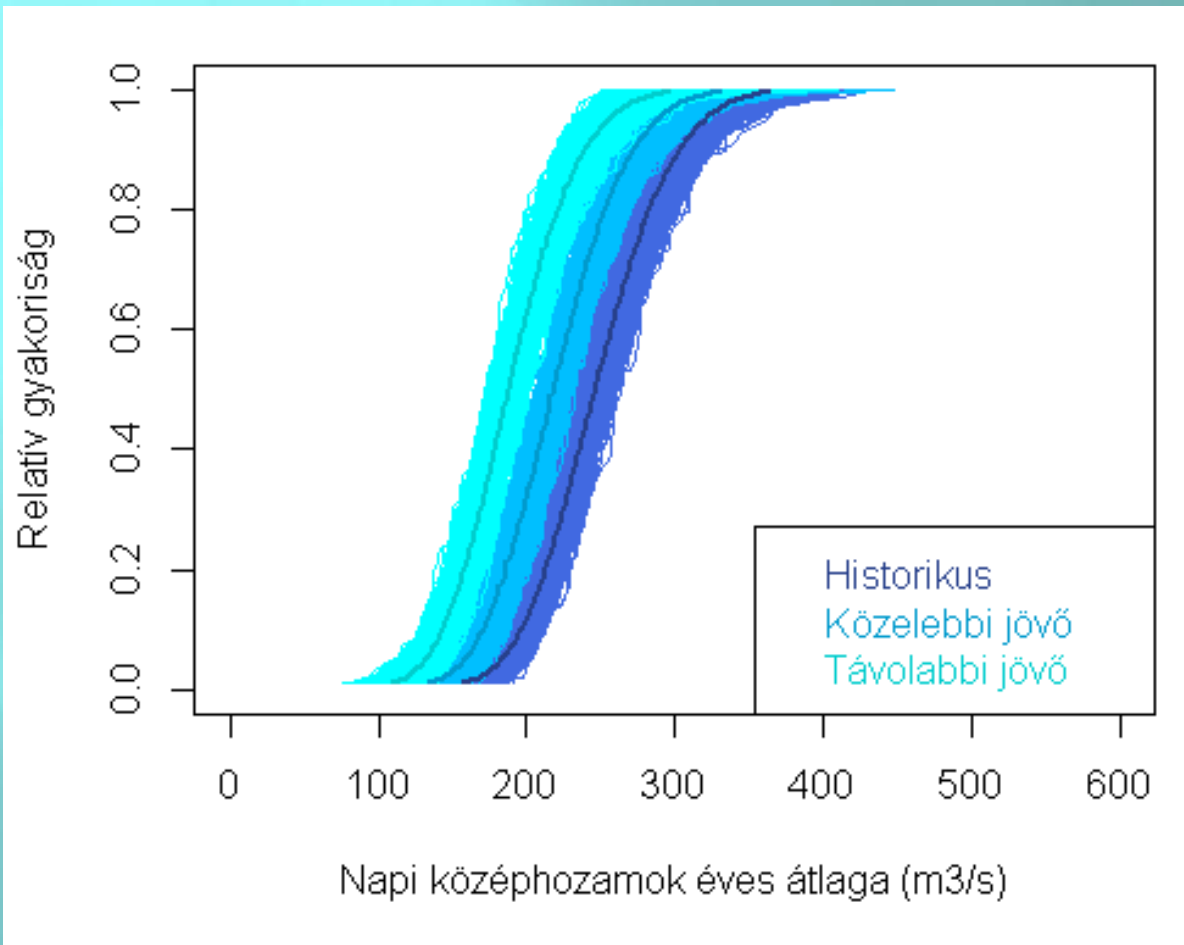
10/17

- Magasabb hőmérsékleti értékek

- Jelenetős nyári csapadékcsökkenés
- Januári csapadéknövekedés

- Több 100 lehetséges, azonosan valószínű scenárió
- A jövőre csökkenés becsült
- XXI. század végére markánsabb: április és október között szignifikáns csökkenés

Havi lefolyás a tiszabecsi szelvényben 12/17

- Több 100 lehetséges, azonosan valószínű scenárió

Historikus

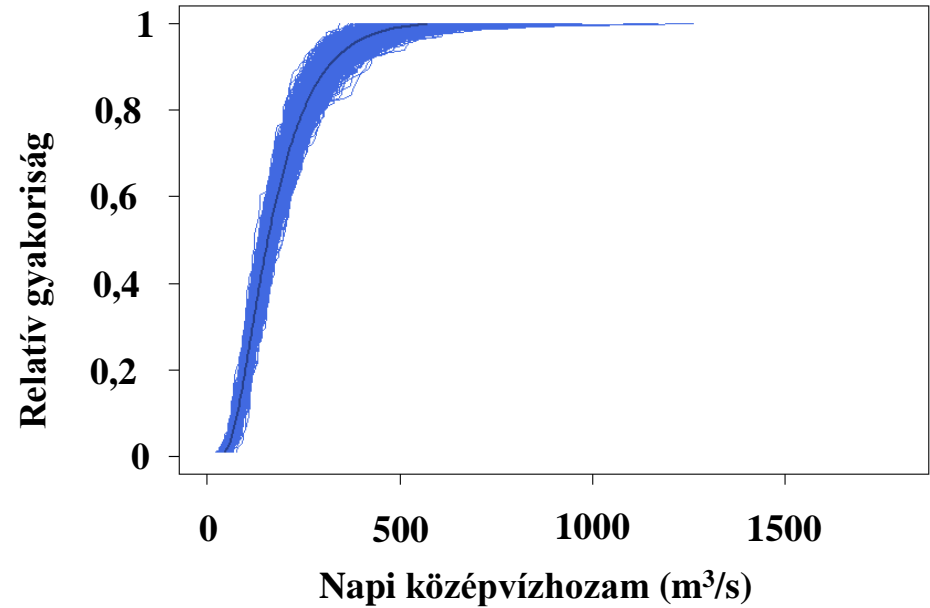
Közelebbi jövő

Távolabbi jövő

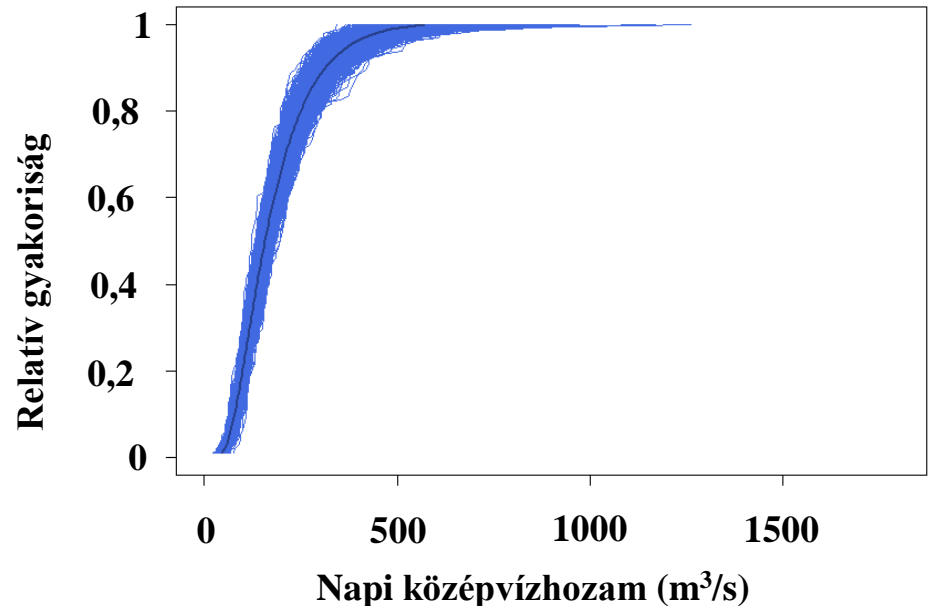
- Január:
- növekvő tendencia

- Július:
- csökkenés

Január

Július

Havi lefolyás a tiszabecsi szelvényben 12/17

- Több 100 lehetséges, azonosan valószínű scenárió

Historikus

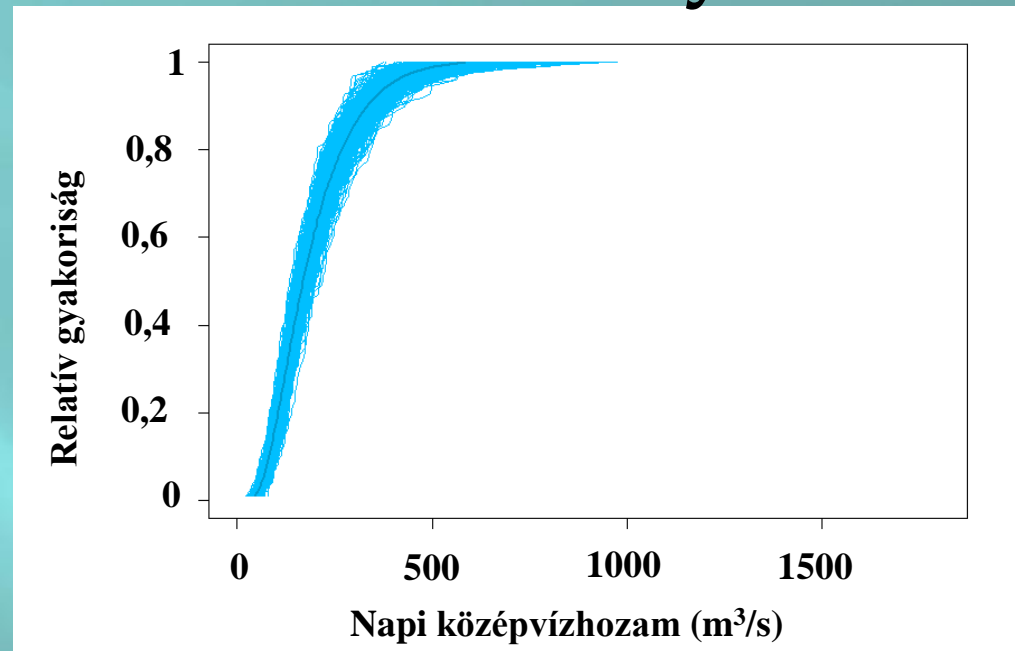
Közelebbi jövő

Távolabbi jövő

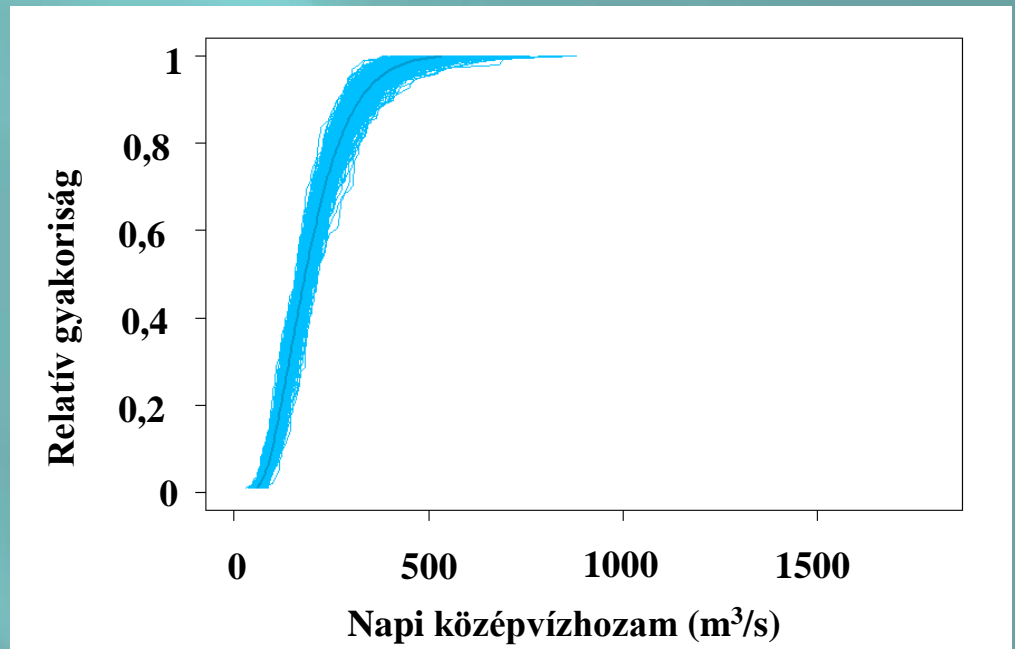
- Január:
- növekvő tendencia

- Július:
- csökkenés

Január

Július

Havi lefolyás a tiszabecsi szelvényben 12/17

- Több 100 lehetséges, azonosan valószínű scenárió

Historikus

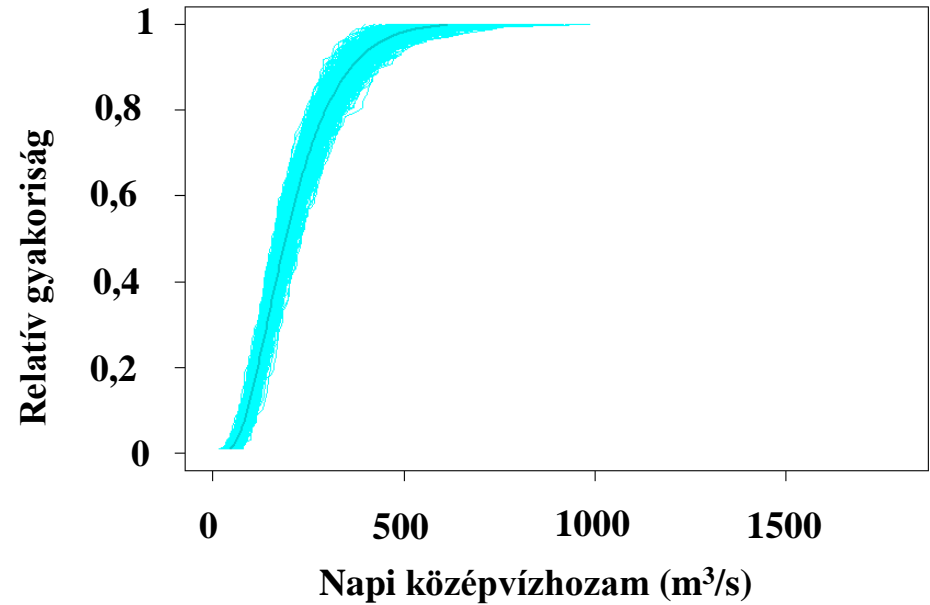
Közelebbi jövő

Távolabbi jövő

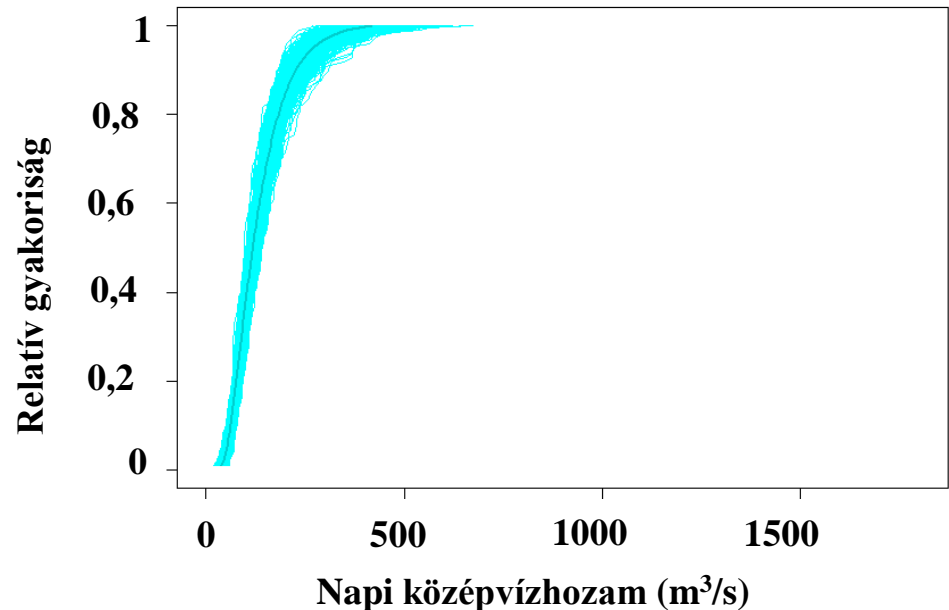
- Január:
- növekvő tendencia

- Július:
- csökkenés

Január

Július

Havi lefolyás a tiszabecsi szelvényben 12/17

- Több 100 lehetséges, azonosan valószínű scenárió

Historikus

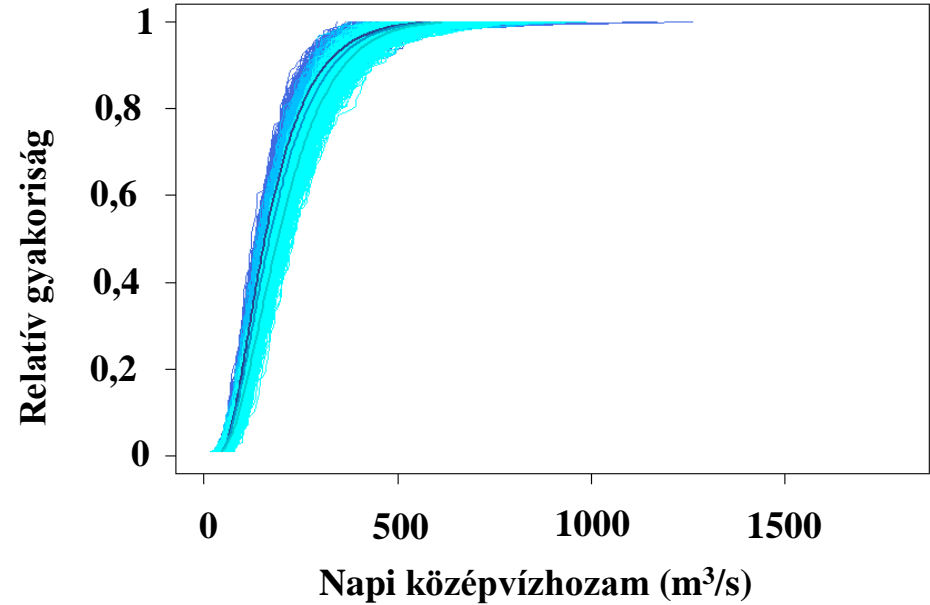
Közelebbi jövő

Távolabbi jövő

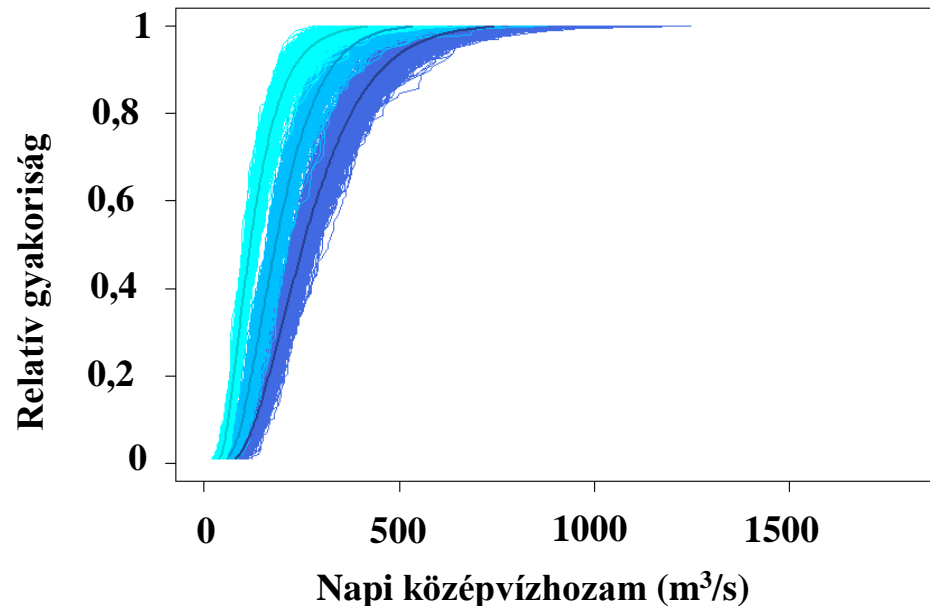
- Január:
- növekvő tendencia

- Július:
- csökkenés

Január

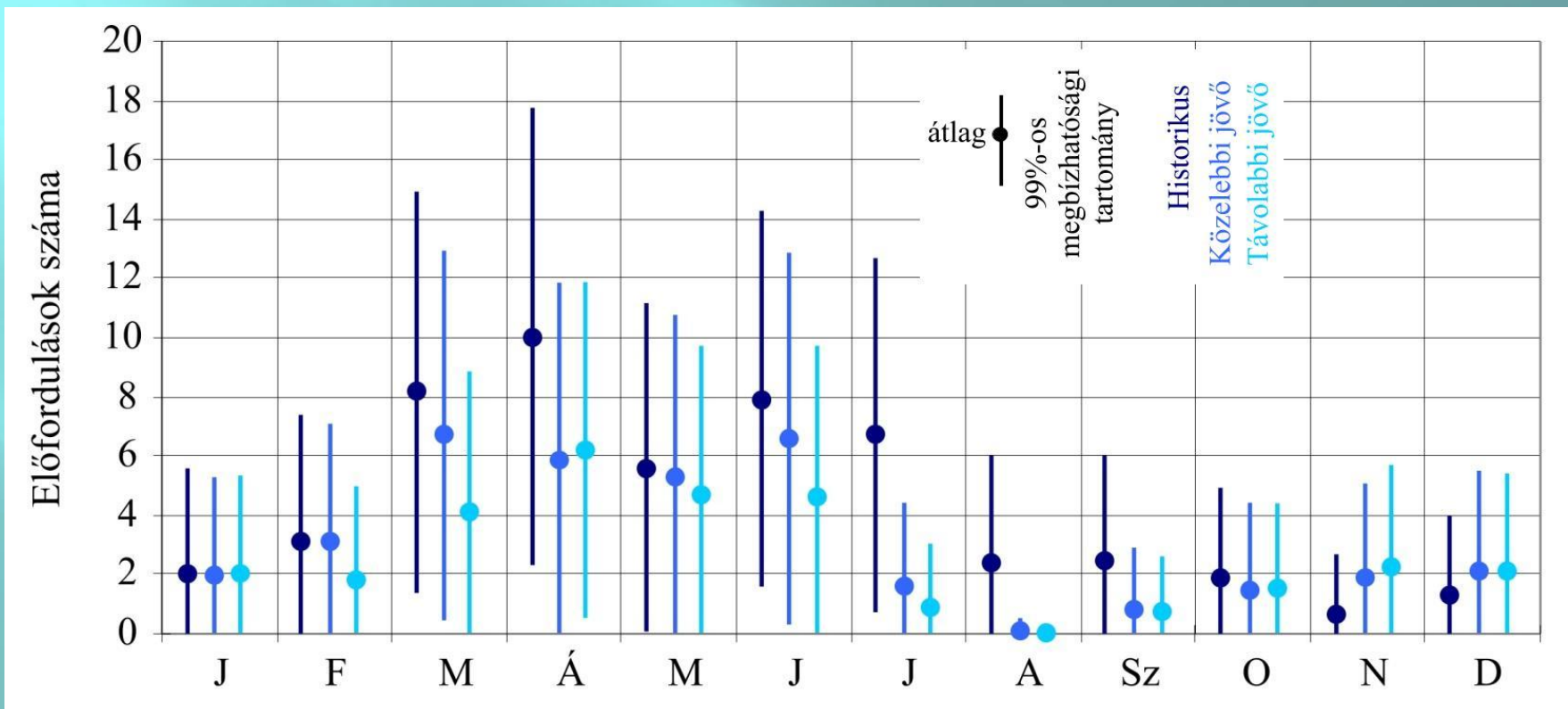

Július

Harmadfokú árvízkezelési szintet meghaladó esetek Tiszabecsnél

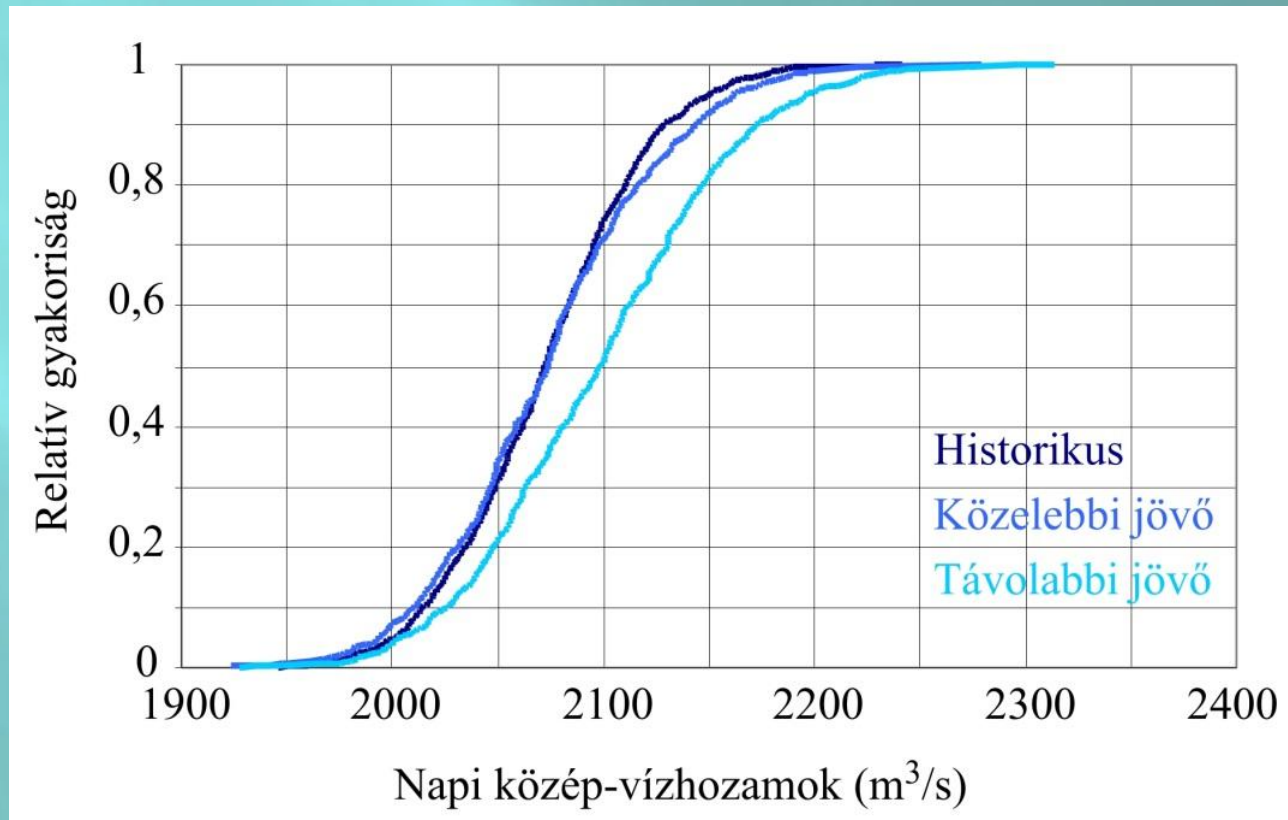
- A szelvényben (Q-H görbe alapján) ez: 1730 m³/s
- Gyakoriság várhatóan csökkenni fog
- Becsült éves csökkenés a közelebbi jövőre: –30%
- Becsült éves csökkenés a távolabbi jövőre: –40%

Harmadfokú árvízvédelmi készütségi szintet meghaladó esetek Tiszabecsnél

- XXI. század végére valószínűsíthetően nagyobb lesz a harmadfokú árvízvédelmi készütségi szintet meghaladó víztömeg egy napra eső átlagértéke → kevesebb, de súlyosabb

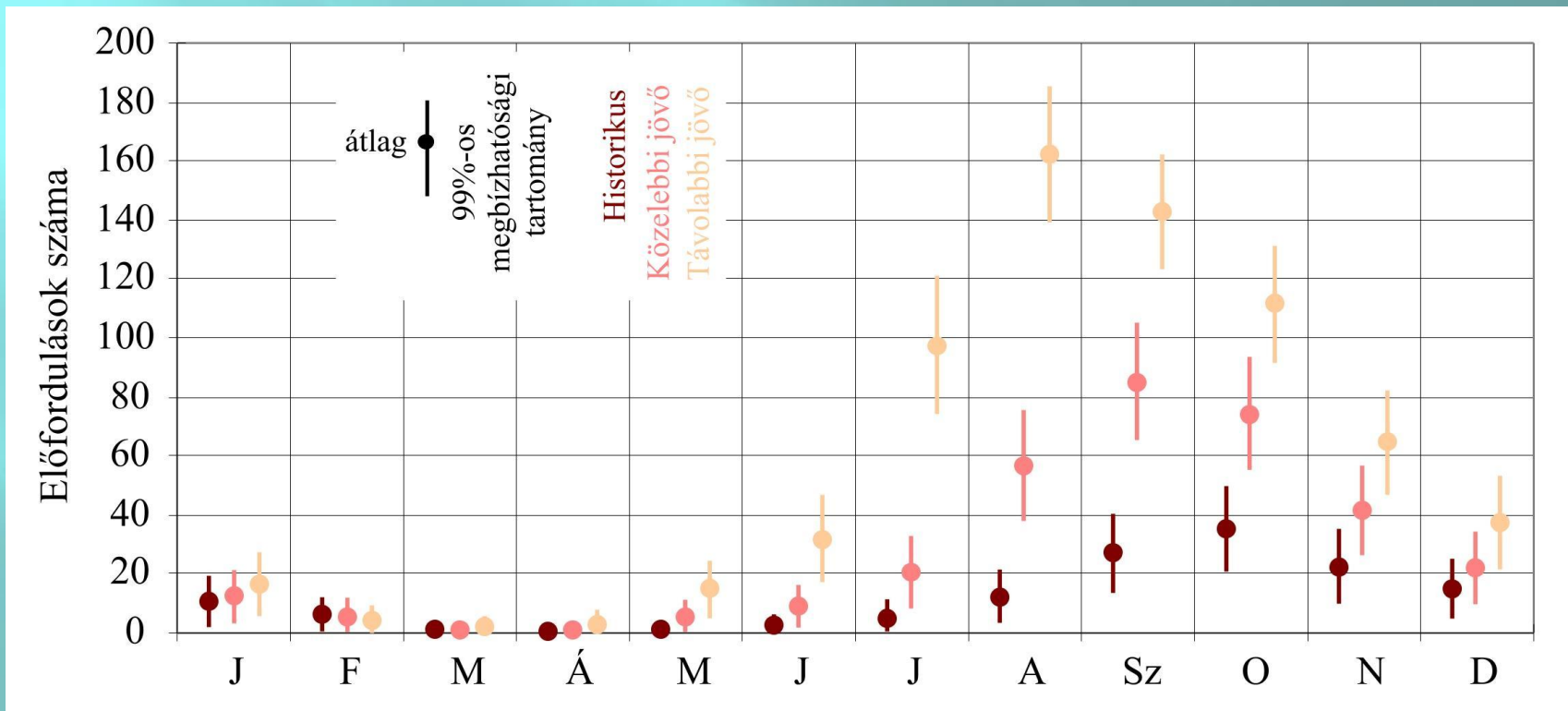

Kritikus alsó szint alatti esetek száma

Tiszabecsnél

15/17

- A szelvényben az éves minimumok sokévi átlaga: 110 m³/s
- A gyakoriság növekedése valószínűsíthető (elsősorban XXI. század vége, késő nyár-kora ősz)

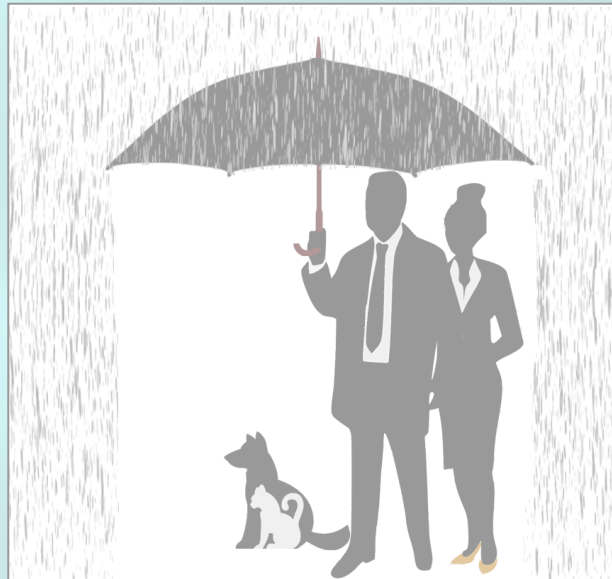

- Kapcsolt, éghajlati és hidrológiai szimulációkon alapuló elemzés a Felső-Tisza-vidékre
- Szisztematikus hibák → Hibakorrekció
- Teljes variabilitás és annak bizonytalansága → Monte-Carlo analízis
- Következtetések:
  1. A XXI. század során a lefolyás szignifikáns csökkenése várható a vízgyűjtőn!
  2. A harmadfokú árvíz-készültségi szintet meghaladó esetek száma Tiszabecsnél várhatóan kevesebb lesz, de esetenként súlyosabb!
  3. Tiszabecsnél a sokéves átlagos évi legkisebb vízhozam alatti esetek gyakoriságának növekedése valószínűsíthető!

Következtetés

A víztöbblet-kezelés jelen stratégiája:

Az élet és vagyon védelme, a víztöbblet mielőbbi kivezetése az érintett területről.

Köszönjük a figyelmüket!

A víztöbblet-kezelés jövőbeni stratégiája:

Élet és vagyon védelme, a víztöbblettel való többcélú, hatékony gazdálkodás kialakítása.

